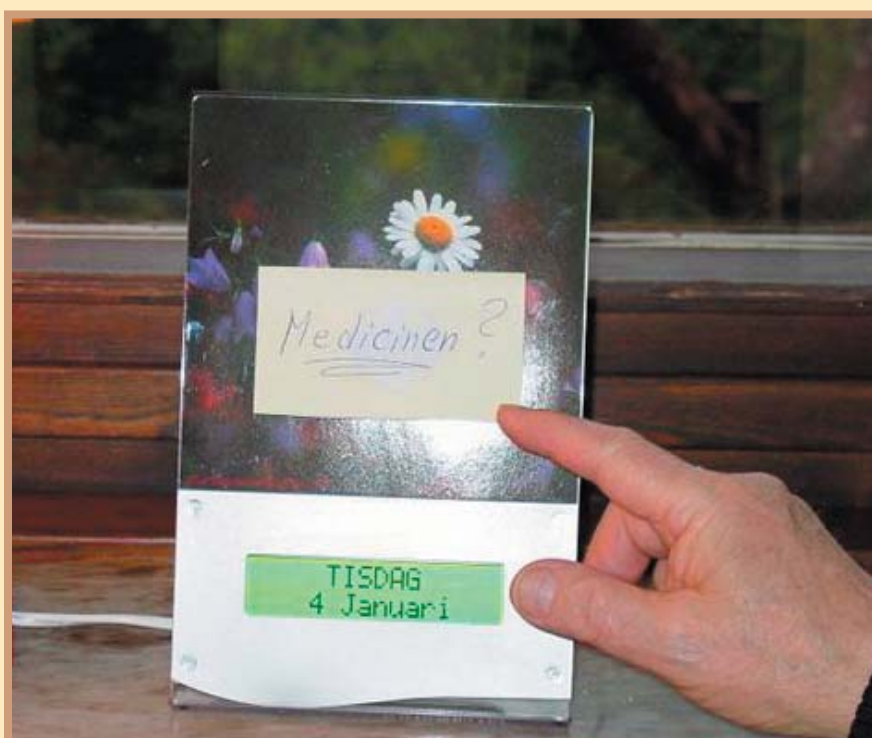

Teknikstöd som åtgärd

- uppföljning av teknikstöd för personer med demens

Hjälpmedelsinstitutet

© Hjälpmedelsinstitutet (HI), 2006

Författare: Sofia Starkhammar, leg.arbetsterapeut, med.mag., Stockholms Sjukhem/FoU

Foto: Inge Dahlenborg (omslag och inlaga), HI (sid 20)

Ansvarig handläggare: Ingela Månsson, HI

Ansvarig informatör: Ulla-Jane Saxberger, HI

URN:NBN:se:hi-2006-06356-pdf

Best nr: 06356-pdf

Publikationen är utgiven endast i elektronisk form och kan hämtas i pdf-format på HIs webbplats, www.hi.se/publicerat. Den kan också beställas i alternativa format från HI.

Teknikstöd som åtgärd

- uppföljning av teknikstöd för personer med demens

Sofia Starkhammar

Handledare:

Staffan Josephsson, universitetslektor, doktor i medicinsk vetenskap

Projektledare:

Ulla Haraldson, leg. arbetsterapeut

Hjälpmiddelsinstitutet

Förord

Projektet "Teknik och demens – försöksverksamhet, metodutveckling och kunskapsspridning" arbetar under perioden 2004 till våren 2007 med att öka användningen av teknikstöd för personer med demens och deras närstående. Projektet drivs av Hjälpmedelsinstitutet i samarbete med Demensförbundet och Alzheimerföreningen i Sverige och stöds med medel ur Allmänna Arvsfonden. En viktig del i projektet är att personer med demens och deras närstående får möjlighet att pröva olika hjälpmedel och teknikstöd.

I denna rapport redovisas erfarenheter och betydelsen av att använda teknikstöd/hjälpmedel som stöd för kognitiva funktionsnedsättningar. I rapporten beskrivs åtta personer och närståendes erfarenheter av teknikstöd/hjälpmedel.

Studien bygger på teknikstöd/hjälpmedel som förskrivits till personer med demens under första året i projektet. De mest vanliga och kända teknikstöd/hjälpmedlen var då Förgätmigej elektronisk kalender, spisvakt och olika typer av larm, vilket också redovisas i studien. Under projektets gång har kunskap om personer med demens och närståendes problem att klara vardagliga aktiviteter ökat, olika användningsområden och produkter har identifierats och använts.

Vår förhoppning är att du som läsare ska få inspiration och kunskap om teknikstöd/hjälpmedels betydelse som stöd för kognitiva funktionshinder för personer med demens och att det leder till att personer med demens och deras anhöriga får ökad tillgång till teknikstöd/hjälpmedel.

Stockholm, december 2006
HJÄLPMEDELSINSTITUTET

Ingela Månsson
Projektledare

Innehåll

Förord	2
Inledning	4
Resultat	4
Syfte	4
Studiens genomförande.....	4
Urval	4
Deltagare	5
Intervention.....	5
Datainsamling	6
Analys	6
1 – Erik och hans dotter	6
2 - Astrid och hennes barnbarn.....	8
3 - Arne	11
4 - Sonja och hennes make.....	14
5 - Ebba och hennes make.....	15
6 - Rut.....	17
7 - Sten, hans hustru och personliga assistenter	20
8 - Maken Lennart och hustrun Gunilla.....	22
Reflektioner.....	24
Referenser	26

Inledning

En arbetsterapeutisk åtgärd för personer med kognitiv svikt/demens och deras närstående är teknikstöd i form av stödjande teknologi, hjälpmedel och miljöanpassningar (Miskelly, 2001; Mäki et al., 2001), t.ex. elektronisk almanacka, fickminne och larm. Teknikstödet ska vara individuellt utformat och matcha de vardagliga problem personen med kognitiv svikt/demens och/eller närstående har och upplever för att fylla sitt syfte.

Teknikstöd fungerar olika för olika brukare och de erfarenheter personer med kognitiv svikt, demenssjukdom och deras närstående har av vardagliga problem har olika betydelse för olika individer (Josephsson et al., 2000). Det är också viktigt att alltid ha med etiska aspekter vid förskrivning av teknikstöd/hjälpmiddel.

För att skapa en ökad förståelse och kunskap om hur kognitivt stödjande teknologi kan fungera för personer med kognitiv svikt/demens och deras närstående beskriver den här rapporten några personers erfarenheter av att använda olika hjälpmedel.

Resultat

Resultatet presenteras i form av fallbeskrivningar med en inledande presentation av brukaren och dennes svårigheter som legat till grund för det teknikstöd som provats. Vidare presenteras brukarnas egna erfarenheter av att använda de olika hjälpmedlen. Av etiska skäl har personerna som deltagit i studien getts pseudonymer.

Syfte

Syftet var att beskriva erfarenheter och betydelsen av att få och använda kognitiva hjälpmedel hos personer med kognitiv svikt/demens och deras närstående.

Studiens genomförande

Urval

De personer som fått kognitivt stödjande hjälpmedel individuellt förskrivna under det första året i projektet "Teknik och demens" i samband med minnesutredning och var aktuella för uppföljning av förskrivna hjälpmedel. Två personer inkluderades inte, en på grund av att det inte ansågs lämpligt

och en inkluderades i annan datainsamling i projektet. En person tackade också nej vid förfrågan. Deltagarna tillfrågades via brev och/eller muntligt om att delta i studien varefter datainsamlingen genomfördes.

Deltagare

Det var åtta deltagare som ingick i studien och som via minnesutredning på specialistminnesmottagning fick kontakt med arbetsterapeut som bedömde behov av hjälpmedel i samband med utredningen. Deltagarnas karaktäristika, se tabell 1.

Tabell 1. Deltagarnas karaktäristika

	Kön	Ålder	Diagnos	MMT	Civilstånd	Hjälpmedel/ bostadsanpassning	Hjälpbehov
1	Man	74	Alzheimer	22/30	Ensamboende	Förgätmigej – elektronisk kalender Spisvakt	Före: Ingen Efter: Dagvård 2ggr/veckan, 2 ggr Flyttade till gruppboende ca 6 mån efter uppföljning
2	Kvinna	68	Alzheimer	17/30	Ensamboende	Förgätmigej – elektronisk kalender	Före: Ingen. Mycket hjälp av barnbarn med städning, tvätt, tandläkarbesök, läkarbesök, ansökningar etc. Nu: 3 ggr/vecka med städning, tvätt etc. Dagliga matlådor. 15 tim/mån ledsagning av brorsdotter
3	Man	78	Kognitiv svikt	26/30	Ensamboende	Förgätmigej – elektronisk kalender Spisvakt	Före: Ingen Nu: Ingen
4	Kvinna	83	Alzheimer	3/30		Förgätmigej – elektronisk kalender Fjärrkontroll	Före: Ingen. Mycket hjälp av maken med dusch, tandborstning, matlagning. Dagvård 5 dagar/vecka. Nu: permanent plats på gruppboende
5	Kvinna	80	Alzheimer	26/30	Sammanboende med make	Förgätmigej – elektronisk kalender Spisvakt	Före: Ingen Nu: Ingen
6	Kvinna	85	Kognitiv svikt	27/30	Ensamboende	Förgätmigej – elektronisk kalender Spisvakt	2 ggr/v handling/medicin uttag etc. Städning var 14:e dag. Åter dagligen i matsal
7	Man	59	Alzheimer	18/30	Sammanboende med hustru Personliga assistenter	Larmmatta Spisvakt	Personliga assistenter
8	Kvinna	60	Alzheimer	17/30	Sammanboende	Dörrlarm "Knop" Linjedetektorer från Clas Ohlsson	Maken hjälper till med all personlig vård. Sköter hushållet. Dagvård 4 ggr/vecka.

Intervention

När interventionen genomfördes under Teknik och demensprojektets första år fanns ingen färdig metod att arbeta utifrån för att förskriva teknikstöd. En metod för bedömning och intervention var dock under utveckling. En sedvanlig individanpassad arbetsterapeutisk bedömning gjordes som underlag för att se över hjälpmedelsbehovet till personen med kognitiv svikt/demens och dennes närstående. Bedömningarna gjordes i de flesta fallen i personens hemmiljö tillsammans med närstående. Utifrån individens svårigheter, förutsättningar och sammanhang provades lämpligt teknikstöd. Instruktion gavs till personen med kognitiv svikt, demens och vid behov till dennes närstående och vårdpersonal.

Datainsamling

En frågeguide utformades utifrån Pattons (2002) riktlinjer för frågeguide med öppna frågor. Vidare utvecklades ett strukturerat frågeformulär med svarsalternativen "inte alls", "inte så mycket", "ganska mycket" och "mycket". Dessa svarsalternativ kompletterades med kommentarer. Datainsamlingen gjordes muntligt vid hembesök, via telefon eller skriftligt och styrdes av brukarens önskemål. Några av intervjuerna har spelats in på band, de andra skrevs ner i direkt anslutning, under och efter samtalet.

Analys

Materialet har analyserats med inspiration av Bogdan och Biklens (1998) metod för kvalitativ analys. Intervjuerna har lyssnats igenom och sammanfattats under preliminära rubriker. Dessa kompletterades sedan med övrigt insamlat material. I de fall det inte fanns inspelade intervjuer sammanställdes det skrivna materialet på samma sätt. Materialet lästes upprepade gånger varefter rubriker och upprepande text sorterades om, togs bort eller slogs samman. Resultatet har sammanställts i form av fallbeskrivningar.

1 – Erik och hans dotter

Erik är 74 år och har Alzheimers sjukdom. Han är änklings och bor ensam i en lägenhet men har mycket hjälp av sin dotter i det dagliga livet. När teknikstödet provades hade Erik ingen hemtjänst förutom hjälp att dela medicin i medicindosett en gång per vecka. När uppföljningen gjordes ungefär åtta månader senare hade han hemtjänst två gånger i veckan och dagvård två gånger i veckan.

Problemställning och hjälpmedel

Erik har nedsatt närminne och förmåga att orientera sig i tiden vilket innebär att han har svårt att veta vad det är för dag och datum. För att underlätta för de svårigheter Erik har fick han en elektronisk tidskalender av modell Förgätmigej. Det fanns också en oro hos Eriks hyresvärd hur han hanterade gasspisen vilket gjorde att dottern kontaktades. Åtgärden blev att man plomberade gasspisen och ersatte den med två kokplattor och en spisvakt. När uppföljningen gjordes hade Erik använt sin elektroniska tidskalender och kokplattorna med spisvakten i ungefär nio månader. Ett halvår efter uppföljningen har Erik blivit sämre och flyttat till ett gruppboende.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Förgätmigej-kalendern

Användandet kom allteftersom

I början förstod inte Erik vilken nytta han skulle ha av kalendern men allt eftersom börjande han använda den eftersom han naturligt vill använda de saker han har, berättar han. Han tyckte inte han behövt mer information om

hjälpmedlet eftersom det *"bara är en almanacka"*. Det hade varit skillnad om det varit en dator han fått, säger han.

Onödig i början men nödvändig idag

Erik tyckte att kalendern var onödig i början men skulle idag vara alldeles förtvivlad och ledsen om han inte hade den, säger han. Det första han gör på morgonen när han går upp är att gå ut i köket och titta på kalendern. Det skulle vara svårt att vara utan kalendern, då det blivit en vana för honom att titta på den. Han litar fullt på den och uttrycker; *"jag tror på den och ingenting annat"*. Eriks dotter anser att Erik behöver kalendern för att veta vad det är för dag. Hon kan tala om att det är tisdag och Erik kan då se det på kalendern och känna sig säker på att den visar rätt och fortsätta titta på den under dagen.

Tydlig design

Erik anser att kalendern klart och tydligt visar dag och datum och att den är tydligare jämfört med den vanliga almanacka han också använder. Den vanliga almanackan blir lätt kladdig när han skriver anteckningar i den. Han berättar; *"Förgätmigej-kalendern är riktig och ren eftersom man inte kan skriva dit något"*. Andra i hans omgivning tycker dock att det varit bra om han kunde skriva i almanackan, t.ex. när någon fyller år och sedan få en påminnelse. Erik poängterar själv att han anser att det är fullständigt onödigt, då han tycker det är bra att skriva upp det själv. Eriks dotter har inte upplevt några svårigheter med kalenderns design och hennes erfarenhet är att Erik snabbt och enkelt uppfattar den information kalendern visar med dag och datum. Enligt dottern så har kalenderns utformning passat Erik bra.

Underlättade för problemen men försvårades vid sjukdomsprogress

Kalendern har givit Erik lugnet att veta vad det är för dag, säger dottern. Hon tycker att kalendern har fungerat och underlättat för de svårigheter Erik hade då behovet bedömdes. Erik har dock successivt blivit sämre i sin demenssjukdom och har allt oftare tankar om att någon stjäla saker från honom eller plockar med hans tillhörigheter, berättar dottern. Detta har resulterat i att han inte litar på sina tekniska saker däribland kalendern.

Spisvakt

Skapade i början oro

I början hade Erik svårt att lära sig och förstå varför spisvakten larmade och tickade när plattan var påslagen. Han ringde då till dottern och var orolig över att den inte fungerade. Detta hände flera gånger, berättar dottern. Det var ofta hysteri omkring spisvakten men nu har Erik lärt sig förstå spisvakten, som han använder dagligen.

Svårt att ge stöd p.g.a. för lite information

Dottern kunde inte hjälpa Erik att lära sig använda spisen med spisvakten som hon önskade. Orsaken var att hon själv inte fått tillräcklig information eller hade möjlighet att närvara vid installationen och det gjorde att hon inte kunde eller själv förstod dess funktioner. Det var först när hon ringde och felanmälde en trasig kokplatta som hon fick en förklaring på hur den fungerade, berättar hon. Hon anser att den person som bestämmer att en spisvakt ska installeras också ska skicka hem information om produkten till den anhöriga samt information om vilket telefonnummer som ska användas vid felanmälan.

Sammanfattningsvis visar analysen att Erik i början upplevde tidskalendern som onödig, då han inte förstod syftet med den. Idag skulle han dock inte vilja vara utan den, då han vanemässigt tittar på den varje morgon. Kalendern har enligt dottern fungerat för Eriks behov då den givit honom ett lugn genom att veta dag och datum. Erik har dock blivit sämre i sin demenssjukdom vilket gjort det svårare för honom att tillgodogöra sig kalendern – den fungerade för honom under en begränsad tid.

Spisvakten skapade i början oro för Erik då han inte förstod hur den fungerade och spisvakten krävde också en viss inlärningstid. Dottern upplevde att hon hade fått för lite information och instruktion för att kunna vara Erik behjälplig att lära sig den och önskade ha fått mer av detta.

2 - Astrid och hennes barnbarn

Astrid är 68 år. Hon har Alzheimers sjukdom och bor ensam i en lägenhet. Astrid har hjälp med städning, tvätt av kläder tre gånger i veckan, får dagliga matlådor och går på dagvård. Utöver den hjälpen får hon också ledsagning av sitt barnbarn 15 timmar i månaden.

Problemställning och hjälpmedel

Astrid har nedsatt närminne och svårighet att orientera sig i tiden vilket medförde att hon inte vet vilken veckodag det är och tar därför medicinen ur fel fack ur medicindosetten. Astrid upplever inte själv att minnesproblemen inverkar i någon större omfattning på hennes dagliga liv. Närstående anser att hon behöver mycket hjälp och stöd för att klara sina vardagliga aktiviteter. För att underlätta för Astrid att veta dag och datum fick hon en elektronisk tidskalender av modell Förgätmigej. När uppföljningen gjordes hade Astrid använt sin tidskalender under fyra månader.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Förgätmigej-kalendern

Praktisk att använda

Astrid är mycket i köket och har sin kalender stående på köksbordet, som är en central plats för henne. Hon *"kastar ett öga"* när hon går förbi och ser vad det är för datum och behöver då inte fundera och säger *"då har jag greppet om var jag håller till"*. Samtidigt är hon osäker om hon verkligen använder den dagligen, då hon också använder andra sätt att hålla sig à jour om dagens datum, t.ex. genom att läsa dagstidningen. Hon använder även en vanlig almanacka som hon tycker är ganska bra men anser att Förgätmigej-kalendern är mer praktisk, charmig, gullig och sympatisk att använda.

Bättre kan kalendern inte bli

Astrid tycker kalendern är pedagogisk och anser att hon inte behövt mer information. Hon tycker också att den är enkel att uppfatta och klar och tydlig i sin utformning och säger, *"Bättre kan det väl inte bli"*. Hon anser att kalendern skulle vara en *"pärla"* för många människor, att den har bra storlek och inte är krånglig att använda, vilket gör att hon inte blir stressad av den. Hon tycker det är bra att den inte *"piper eller skriker"* vilket hon inte heller tycker behövs eftersom hon ser den så bra ändå. *"Jag tycker den är fantastisk"*, poängterar Astrid vid flera tillfällen och att hon tycker att bilden med blommorna är fin och gör henne glad. Astrid säger med ett leende att hon brukar tänka att hon ska gå ut och plocka prästkragar när hon ser kalendern. Astrid känner inte till att bilden kan bytas ut. Hon tycker också att det är bra att den inte har kostat henne något. Astrids barnbarn anser att det inte har varit några problem med kalendern, då den är stor och lätt att förstå. Det som ibland hade hänt var att Astrid dragit ur kontakten till kalendern, som då har slocknat. Hon har svårt att klara av elektriska apparater och sladdar, berättar barnbarnet.

Känns som en kompis man litar på

Astrid tycker absolut att kalendern hade hjälpt henne med de problem hon hade. Hon är dock tveksam över hur mycket tryggare hon känner sig men litar på kalendern. Hon behöver inte fundera vad det var för dag om hon blir osäker utan tittar då på kalendern. Hon säger nöjt, *"jag litar på kalendern"* och den har *"lugnt och stilla gått sina dagar"*. Astrid tycker inte att hon glömmer så mycket men tror att hon kanske skulle göra det om hon inte hade kalendern. Hon tror inte att hon skulle kunna vara utan den idag, då hon vant sig med den och tycker att den kallar på uppmärksamhet när hon går förbi den, *"Den har varit som en kompis nästan, när man går förbi den"* säger Astrid och skrattar.

Fungerade en kortare period

Utifrån barnbarnets erfarenhet underlättade kalendern för Astrid att ta rätt medicin ur medicindosetten under ungefär sex månader. Idag fungerar det

dock inte längre eftersom Astrid började flytta runt medicindosetten i bostaden. Idag har hon istället portionsförpackad medicin. Barnbarnet tror också att Astrid använder almanackan i mindre omfattning idag än tidigare och är till och med osäker om hon överhuvudtaget använder den. Barnbarnet tror inte att Astrid kommer ihåg att hon har kalendern i de situationer hon har behov av den. Barnbarnet brukar dock hänvisa Astrid att titta på kalendern när de samtalar.

Användning av kalendern

Det är osäkert hur väl kalendern fungerar för Astrid vid uppföljningen. När Astrid ska underteckna blanketten om att delta i utvärderingen så vet hon inte vad det var för datum och trots att hon har kalendern framför sig på bordet börjar hon söka dagens datum på olika tidningar men hittar inte rätt datum. Efter lång fördröjning kommer hon på att använda kalendern, tittar på den och säger högt rätt datum men skriver det inte på papperet utan behöver påminnas om det.

Sammanfattningsvis underlättade kalendern för Astrid att ta sin medicin vilket var syftet men dock under en begränsad tid (6 månader) innan hon blev sämre. Astrid upplevde kalendern positiv och litade på den som "en kompis" och trodde inte hon skulle klara sig utan den idag. Detta samtidigt som närstående var tveksam över om Astrid verkligen använde och vid behov kunde använda kalendern. Vid observation använder Astrid kalendern efter lång fördröjning och först efter att försökt söka dagens datum på en dags-tidning. Astrid hade möjligtvis haft mer nytta av kalendern om hon fått den tidigare.

3 - Arne

Arne är en 76-årig ensamstående man med kognitiv svikt och bor i lägenhet. Han sköter sina dagliga sysslor självständigt och har ingen hemtjänst. Han har inga egna barn men har god kontakt med sina syskon och syskonbarn. En gång i veckan lagar han mat tillsammans med sin syster. Arne är också aktiv utanför hemmet, t.ex. går han till PRO.

Problemställning och hjälpmedel

Arne hade svårt att orientera sig i tiden och är osäker på vad det är för dag och datum. Han använder en vanlig almanacka men upplever det svårt. Han känner sig inte säker på vilken veckodag det är och kan ofta bli stående och fundera *"är det nu torsdag idag och är det nu det eller det datumet?"*. Arne har också svårighet att uppmärksamma och reagera på att maten kokar på spisen och har vid flera tillfällen torrkokat kastruller. För att underlätta för Arne i vardagen fick han en elektronisk tidskalender modell Förgätmigej samt en spisvakt installerad på sin spis. När uppföljningen görs har Arne haft sin kalender och spisvakt i ungefär ett och ett halvt år och använder den fortfarande.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Förgätmigej-kalendern

Kalendern har underlättat

Arne visar sin kalender i sovrummet där den står på bordet vid ett fönster som har en mycket vacker utsikt. Han tycker att det fallit sig naturligt att lära sig använda kalendern. I början tittade han extra mycket på den, då han ville kontrollera att den fungerade och ändrade sig rätt vid t.ex. månads-skiften.

Nu vet han att den gör det och litar på den. Innan Arne fick sin kalender ringde han ibland till sin syster och frågade vilken dag det var. Det behöver han inte längre göra eftersom han med hjälp av kalendern själv kan ta reda på det. *"Den har hjälpt mig mycket"*, berättar Arne och tycker att den har haft stor betydelse för honom i det dagliga livet. Arne är aktiv i PRO, dit han ofta går och träffar andra människor. Det betyder mycket för honom att delta vid dessa aktiviteter och det är viktigt att då hålla ordning på dagarna, säger han. Han tittar på kalendern på morgonen och kan då komma på om det är något han ska göra den dagen. Han har också en nedskrivna lista över när de olika aktiviteterna inträffar som ligger i närheten av kalendern. Som komplement till kalendern använder Arne också en vanlig almanacka samt TV:n och radion för att ta reda på dagens datum. Han tycker kalendern är bra och använder den övervägande, eftersom han då får informationen när han behöver den under dagen. Det händer dock att han först tittar i sin vanliga almanacka och sen på Förgätmigej-kalendern för kontrollera att det är rätt datum.

Placeringen viktig för användandet

När Arne fick kalendern placerade han den först i fönstret men upptäckte att den skymdes av en stol och gardinen och ändrade då placeringen av den. Han ställde den istället på bordet framför fönstret och kalendern hamnade då i direkt blickfång från sängen. Eftersom kalendern nu står väl synlig från sängen, så ser han den lätt när han vaknar. *"Den bara står på bordet där inne i sovrummet och då har jag ögonen på den varje morgon"* berättade Arne. Han får då information om dagens datum och behöver då aldrig fundera över det.

Förnämlig och fin

Arne anser att kalendern är bra eftersom han själv inte behöver ändra något. Det är otroligt bra att den automatiskt ställer om när det är helger och 31 dagar i månaden, säger han. Han tycker att kalendern är *"förnämlig och fin"* och har valt att behålla bilden med blommorna men är samtidigt väl medveten om att han kan byta den till en personlig bild. Han tycker bilden är uppmuntrande och tror att det har betydelse. Han säger, *"Jag ser blommorna där på morgonen direkt". Det är fint och det stimulerar ju"*. Han upplever att kalendern möjligtvis är något stor men anser samtidigt att det är bra att den är tydlig eftersom många brukare ser dåligt.

Säkrare än en vanlig almanacka

Arne upplever det säkrare med Förgätmigej-kalendern än den vanliga almanackan, eftersom han då direkt och med säkerhet ser vad det är för datum jämfört med om han tittar i den vanliga almanackan och blir osäker på vilken dag det är. Han uttryckte sin erfarenhet av kalendern på följande sätt, *"Det är små saker som gör stora saker"*.

Spisvakt

Fungerar bra men känner inte till spisvaktens inställningar

När Arne fick spisvakten berättade installatören om funktionerna för honom. Han har också läst den skrivna instruktionen för att lära sig använda den. Arne har använt spisvakten under en längre tid och tycker den fungerar bra för honom. Han lagar inte så mycket mat och tycker därför inte att spisvakten har stört hans matlagning. Han vet dock inte hur lång tid spisvakten är inställd på och berättar att spisvakten slagit av spisen vid tre tillfällen då det troligtvis kokat för länge. Han vet hur han ska göra om spisvakten larmar och slår av spisen och beskriver att han ska slå av spisplattan och hålla handen för den blinkande lampan. Arne upplever att spisvakten möjligtvis har ändrat hans rutiner vid spisen men kan inte precisera hur.

Ger bakomliggande trygghet

Arne har vid några tillfällen bränt vid mat och anser att spisvakten ger honom en bakomliggande trygghet. Han är medveten om att han har spisvakten och uttrycker att han har det i bakhuvudet och det ger honom

trygghet. Trots spisvakten har dock Arne fortfarande en vana att alltid kontrollera att spisen är avstängd när han lämnar hemmet.

Möjligt för svagt ljud

Arne tycker att spisvakten fungerar för honom. Han tycker möjligtvis att ljudet är något för svagt och skulle eventuellt vara svårt att höra om man har nedsatt hörsel, menar Arne.

Spisvakt

Sammanfattningsvis upplevde Arne att kalendern har underlättat för de svårigheter han hade. Han behövde inte längre ringa sin syster för att fråga om dag och datum utan kunde istället använda kalendern. Kalendern var placerad väl synlig från sängen och Arne ser den därför direkt när han vaknar, vilket upplevdes positivt. Han hade kombinerat kalendern med lista över veckans aktiviteter och kunde därmed lättare hålla ordning på vilken dag olika aktiviteter skulle äga rum. Kalendern upplevdes också som vacker och tillförlitlig.

Spisvakten hade givit Arne en trygghet när han använde spisen, eftersom han visste att den stängde av spisen om han själv glömde göra det. Trots spisvakten kontrollerade han fortfarande själv att han stängt av spisen innan han eventuellt gick ut. Han kände dock inte till vilka inställningar spisvakten hade.

4 - Sonja och hennes make

Sonja är 83 år och bodde tillsammans med sin make i lägenhet när hjälpmedlen provades ut men har vid uppföljningen flyttat till ett gruppboende. När Sonja bodde hemma fick hon mycket stöd av maken i de dagliga sysslorna och gick på dagvård fem dagar i veckan. Paret hade hjälpmedlen under ca sex månader innan de lämnades tillbaka.

Problemställning och hjälpmedel

Sonja hade svårt att på egen hand titta på TV när maken var på arbetet eftersom hon hade svårt att hantera den vanliga fjärrkontrollen. Hon hade också svårigheter att orientera sig i tiden och veta vad det var för dag och datum. För att underlätta för Sonja i vardagen förskrevs en elektronisk tidskalender av modell Förgätmigej och en fjärrkontroll med stora knappar. Sonja hade hjälpmedlen under sex månader innan de återlämnades i samband med att hon flyttade till ett gruppboende.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

För sent för att hjälpa

Maken ansåg att hjälpmedlen kom för sent för att kunna användas av Sonja eftersom hon var för dålig och likgiltig inför hjälpmedlen. Om de kommit in tidigare hade de troligtvis haft större betydelse för henne, varit av större intresse och lättare att lära sig, menade han och hade *"blivit en naturlig del i vardagen och funnits i blodomloppet"*. Hans eget intresse att försöka lära Sonja använda hjälpmedlen minskade också på grund av hennes likgiltighet.

Förgätmigej-kalendern

Betydelsefull men användes genom maken

Makens erfarenheter var att Sonja ofta frågade honom vilken dag det var. Hon kunde dock då och då titta på kalenderns bild, som hon tyckte om och konstatera att det var måndag. När Sonja frågade maken så hänvisade han henne att titta på kalendern genom att peka på den. Kalendern hade betydelse för Sonja även om dagarna för henne oftast flöt in i varandra. Det var viktigt för henne att veta vad det var för månad och årstid, eftersom hon var amatörbotaniker och tidigare arbetat med att kartlägga växter vissa tider på året.

Fjärrkontroll

Fungerade inte p.g.a. likgiltighet inför att titta på TV

Vid några tillfällen försökte maken placera fjärrkontrollen i Sonjas hand och samtidigt tala om för henne att de skulle titta på kanal ett. Men fjärrkontrollen fungerade inte alls för Sonja. Maken menade att detta berodde på att Sonja hade gått för långt i sin sjukdom och var likgiltig inför att titta på TV. Oftast var hon inte heller ensam på kvällarna eftersom han satt med henne och behövde därför inte själv sätta på TV-apparaten. Fjärrkontrollen var därför inte så viktig för henne.

Sammanfattningsvis förskrevs, enligt maken, hjälpmedlen för sent för att vara ett stöd för Sonja. Kalendern använde Sonja oftast med hjälp av maken, som pekade och hänvisade till kalendern när Sonja frågade om vilken dag det var. Bildens utseende var av stor betydelse för att Sonja skulle uppmärksamma kalendern. Eftersom Sonja successivt blev allt mer ointresserad av att titta på TV fyllde inte fjärrkontrollen någon funktion för henne eller maken.

5 - Ebba och hennes make

Ebba är en kvinna i 80-årsåldern och har minnesnedsättning. Hon lever tillsammans med sin make i en lägenhet i en större stad, där de också har delar av sin familj. De har ingen hjälp med de dagliga sysslorna utan klarar sig på egen hand.

Problemställning och hjälpmedel

Ebba har vissa problem med nedsatt närminne men är aktiv i sitt dagliga liv med att laga mat och baka och har aldrig glömt att stänga av spisen vilket maken bekräftar. Ebba har svårighet att orientera sig i tiden och att hålla ordning på datum och veckodagar. För att möta Ebbas svårigheter har hon fått en tidskalender av modell Förgätmigej och en spisvakt installerad på spisen. När uppföljningen görs har Ebba använt sin elektroniska kalender under ett år och använder den fortfarande. Spisvakten användes under ungefär ett års tid men sedan valde de att ta bort den.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Förgätmigej-kalendern

Lätt att lära sig

Ebba har lärt sig använda den elektroniska kalendern genom att titta på den och tycker att det varit lätt och som *"en vanlig almanacka"* för henne. I köket har Ebba alltid haft en väggalmanacka, som hon är van att titta på och dra av ett blad för varje dag när hon gör morgonteet, berättar hon. Idag använder hon både väggalmanackan och den elektroniska kalendern. Eftersom hon är van att använda väggalmanackan har det inte varit svårt att också komma ihåg att använda den elektroniska kalendern, säger hon.

Kalenderns placering

När Ebba ska visa på kalendern är hon lite osäker på var hon har den och går in i sängkammaren men kommer ut igen och frågar maken. Maken talar då om att den står på byrån inne i sovrummet och går med henne in i sängkammaren. Ebba ser själv kalendern och visar på den. Förgätmigej-kalendern är placerad på byrån i sängkammaren och maken uttrycker, *"Den står på samma ställe som då och hon tittar på den när hon går upp"*.

De har gemensamt kommit fram till att det är den bästa platsen, eftersom Ebba vill veta vad det är för datum när hon kliver upp på morgonen. Ebba tittar på kalendern varje dag och det är det första hon gör på morgonen. Hon får då snabbt information om dag och datum. För övrigt använder hon inte kalendern så mycket under dagen. Vid kalendern har hon också en klocka stående och det tycker hon är bra och säger, *"då vet jag, ser jag vad det är för datum och vad det är för klocka ... vad tiden är"*.

Bra med begränsad resurs

Maken tycker kalendern är enkel men också att den är *"en begränsad resurs"*, då den bara visar på veckodagen och datumet. Varken Ebba eller maken har upplevt några problem med kalendern utan tycker båda att den är enkel och bra eftersom den alltid visar rätt. Ebba slipper också dra av ett blad som hon gör med sin väggalmanacka. De har själva gjort en anpassning av kalendern och de har valt att byta ut ursprungsbilden mot ett fotografi på familjen vilket Ebba själv ansåg mer relevant för henne. Båda makarna anser dock att kalendern inte har haft någon större betydelse för Ebba eller maken eftersom behovet av kalendern inte varit så stort. Ebba tycker dock att kalendern är praktisk, då det är lätt att *"kasta ett öga när man går upp ur sängen på morgonen"* men menar samtidigt att hon skulle klara sig bra utan den vilket också maken instämmer i. Maken tycker att kalendern spelar en mycket liten roll i deras dagliga liv, eftersom det finns andra möjligheter att ta reda på vilken dag och datum det är, t.ex. genom väggalmanackan eller genom att läsa dagstidningen vilket de båda gör dagligen. Ebba instämmer i detta och säger att kalendern *"inte är livsavgörande"* för henne.

Spisvakt

Irriterande när den slog av spisen

Ebba och hennes make valde att ta bort spisvakten, då de inte var nöjda med den. Detta eftersom spisen stannade mitt under matlagningen, t.ex. då såsen skulle göras eller då Ebba höll på att baka, berättar makarna. Detta var mycket irriterande och Ebba uttryckte, *"Jag höll på att bli galen när den gick av plötsligt, eftersom jag lagar mat ordentligt och under lång period"*. Maken menade vidare att spisvakten förstörde många middagar när de hade gäster och tycker att det fungerar bra utan samt att Ebba inte har behov av den eftersom hon inte glömmer spisen på. De har istället valt att använda en äggeklocka som ringer.

Sammanfattningsvis upplevde Ebba och hennes make tidskalendern positiv och enkel att använda men samtidigt som en mycket begränsad resurs, som inte var livsavgörande. Ebba tittade dock på kalendern dagligen, då hon har den på central plats i sovrummet. Hon hade själv anpassat kalendern genom att byta ut bilden mot ett fotografi av familjen.

Spisvakten upplevdes mycket irriterande och ansågs inte nödvändig för Ebba varför de gemensamt valde att ta bort den. Istället används en äggklocka för att kontrollera tiden på spisen.

6 - Rut

Rut är 85 år, har kognitiv svikt och bor ensam i en lägenhet. Två gånger i veckan får hon hjälp att handla och hämta ut mediciner och varannan vecka hjälp med städning. Varje dag går hon dock och äter i matsalen i huset där hon bor, varför hon inte lagar så mycket mat. Hon bakar dock ibland en sockerkaka, gräddar köpebröd eller tillagar djupfryst mat i ugnen. Rut har inte så stort socialt nätverk men deltar gärna vid gemensamma aktiviteter som anordnas där hon bor.

Problemställning och hjälpmedel

Rut har nedsatt närminne och tidsorientering och det medför att hon glömmer vad det är för dag och datum och får svårt att delta i olika aktiviteter utanför hemmet. Vid ett par tillfällen har också Rut glömt att stänga av spisen och bränt sönder kastruller vilket hon upplevde som jobbigt och oroande. För att underlätta för Rut i vardagen har hon fått en elektronisk tidskalender Förgätmigej och en spisvakt installerad på sin elspis. När uppföljningen görs har Rut använt sin elektroniska kalender och spisvakt i knappt ett års tid och använder dem fortfarande. Utifrån behov och önskemål från Rut görs vissa ändringar av spisvaktens inställningar och ugnen kopplas bort från spisvaktfunktionen.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Förgätmigej-kalendern

Lätt att lära och använda

Rut tycker inte att hon haft några problem att lära sig använda den elektroniska kalendern, då hon anser den enkel. Hon tittar på den på morgonen och säger följande, *"För det mesta är det morgonrutin att komma från sovrummet och sen titta på kalendern och sen går jag in och så tar jag medicinen"*. När hon läst dagstidningen på morgonen så behöver hon inte kalendern men kan under dagen *"alltid slänga ett öga på den"* vilket hon tycker är bra. Hon kan exempelvis titta på den om hon pratar i telefon och plötsligt bli osäker på vad det är för dag. Då behöver hon inte fundera på det, säger hon vidare.

Placerad i blickfånget

När Rut fick kalendern funderade hon fram och tillbaka var hon skulle placera den och beslutade sig för vardagsrummet eftersom hon oftast är där. Den står väl synlig på ett bord strax utanför sovrummet och hon säger, *"då ser jag den när jag svänger runt dörren"*. *Då ser jag vilken dag det är jag*

vaknat på". Hon har placerat kalendern i blickfånget och ser den lätt från både vardagsrum, sovrum och kokvrå. *"Om jag sitter här i soffan i vardagsrummet ser jag den och går jag runt i bostaden och då är det bara att slänga ett öga"*, berättar Rut nöjt. Hon tycker det är viktigt att den är synlig och inte står undangömd för att hon ska ha nytta av den.

Perfekt produkt men osäker om batterilängd

Rut har inte haft några problem med kalendern utan tycker den varit perfekt för henne och att det är en bra produkt. Hon vet att hon kan byta bilden men har valt att ha ursprungsbilden kvar eftersom hon är nöjd med den. Hon är dock lite fundersam över hur länge batterierna fungerar men vet att det står i den skriftliga information vart hon ska vända sig. Hon har informationen i anslutning till kalendern.

Förgätmigej-kalendern

Litar på kalendern

Rut märker att hon glömmer allt mer i det dagliga livet och tycker att kalendern har hjälpt henne med hennes problem. Kalendern har fått en viktig plats i Ruts liv, *"det är en bra kom-i-hågare"*, säger hon. Den ger henne trygghet om hon glömt bort vilken dag det är och hon litar helt på den och säger bestämt, *"för den där är säker"* och berättar att den inte har krånglat på ett helt år. Avslutningsvis säger Rut om kalendern: *"den är jag mycket glad åt, jag är nöjd och tacksam över den"*.

Spisvakt

Själv lärt sig funktionerna

Rut använder spisen flera gånger per dag för att koka olika saker. Hon gör dock inga långkok. Rut har själv kommit fram till hur spisvakten fungerar dvs. vad lampans olika sken betyder och att nollställa vreden för att få spisen att fungera igen om den slagit av. Detta eftersom hon inte fick någon bruks-

anvisning vid installationen eller instruktion av installatören. Rut är missnöjd med detta och anser att det hade varit bra om hon fått reda på vilken tid den var inställd på, säger hon. Hon tror att den är inställd på två timmar men det visar sig vara en timme. Hon vet inte heller hur lång tid hon ska vänta innan hon kan sätta på spisen igen efter att den slagit av. Hon brukar försöka upprepade gånger tills den plötsligt går igång. *”Jag har inte alltid tänkt på de där sekunderna och svurit nedrans ugn”*, berättar Rut när hon får information om detta.

Fyllt sitt syfte men begränsar aktivitet

Rut tycker att det fungerar bra att använda spisplattorna tillsammans med spisvakten och att den fyllt sitt syfte, dvs. den har larmat och slagit av spisplattorna när hon blivit upptagen med något annat och glömt bort spisen. Hon är dock inte helt nöjd med att ugnen stänger av när hon lagar mat. Spisplattorna är dock viktigast, eftersom hon använder dem mer än ugnen. Hon upplever det besvärligt att ugnen stänger av eftersom hon då inte kan laga mat som tar längre tid. Maten hinner inte bli klar innan spisvakten slår av, säger hon. Ibland sätter Rut sin äggklocka på ringning för att hålla koll på ugnens tid och vet då att hon måste sätta på spisen igen. Hon tycker dock detta är bökigt eftersom hon emellanåt har lite svårt att förflytta sig i lägenheten. Rut har dock inte ändrat det hon gör på spisen och ugnen efter att hon fick spisvakten utan tycker att hon fortfarande kan göra det hon vill kunna göra. Om spisvakten hade inneburit att hon tvingats sluta göra sådant hon ville göra hade hon ringt och sagt till, säger hon.

Trygghetsskapande

Rut tycker att spisvakten har haft mycket stor betydelse eftersom hon vet att det inte händer något om hon glömmet att stänga av spisen. Hon tycker att spisvakten innebär en väldig trygghet och det gör att hon känner sig lugn och inte hela tiden behöver tänka på om hon stängt av spisen. Hon kan nu lämna lägenheten och veta att spisvakten i alla fall slår av om hon glömt spisen på, säger hon.

Sammanfattningsvis upplevde Rut kalendern som enkel och bra och att den hjälpt henne med svårigheterna att orientera sig i tiden. Hon litar på kalendern och den ger henne trygghet. Hon har placerat den på en central plats, ”i blickfånget”, vilket gör att hon lätt ser den från hela lägenheten.

Spisvakten har, enligt Rut, fyllt sitt syfte och hon är nöjd med inställningen av spisplattorna. Hon är dock mindre nöjd med ugnen, som ofta stänger av vid fel tidpunkt och försvårar aktivitetsutförandet. Hon använder en äggklocka för att själv kontrollera tiden på ugnen. Spisvakten har inneburit att Rut känner trygghet då hon vet att spisvakten stänger av spisen om hon själv glömmet. Hon är dock missnöjd med att hon inte fått instruktion i samband med installationen vilket hon önskat utan har själv fått lära sig använda spisen med spisvakten genom att pröva sig fram.

7 - Sten, hans hustru och personliga assistenter

Sten är 59 år och har Alzheimers sjukdom och bor tillsammans med sin hustru i etagelägenhet. Hustrun är yrkesarbetande. Sten behöver mycket hjälp i sitt dagliga liv och har flera personliga assistenter, som hjälper honom utöver den hjälp han får av sin hustru. När hustrun är bortrest sover de personliga assistenterna över hos Sten.

Problemställning och hjälpmedel

Sten vaknar oftast någon eller några gånger under natten och behöver gå på toaletten. Eftersom han har nedsatt balans och därmed har lätt att snubbla och ramla behöver han ledsagning och hjälp till toaletten samt hjälp vid toalettbesöket. Sten sover på övervåningen i bostaden och de personliga assistenterna på våningen under. Det innebär att de kan ha svårt att höra om Sten vaknar och går upp. För att underlätta för de personliga assistenterna provades en larmmatta ut för att ha vid Stens säng med en mottagare som de personliga assistenterna har vid sin säng. Larmmattan kunde också dagtid placeras vid utgången till bostadens uteplats för att signalera när Sten var på väg ut. När uppföljningen görs har larmmattan funnits hemma hos Sten i ca tio månader och används fortfarande, dock enbart nattetid vid sängen. Sten har också sedan tidigare en spisvakt installerad i köket men som inte längre används.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Larmmatta

Signalerar när Sten går upp

Stens hustru använder inte larmmattan eftersom hon sover bredvid honom. Det är enbart de personliga assistenterna som använder den när de sover över vilket de gör när hustrun är bortrest. Larmmattan används bara nattetid och vid behov, berättar en av de personliga assistenterna. Den placeras då på golvet vid Stens säng på övervåningen och mottagaren har de personliga assistenterna hos sig. Larmmattan används inte när den personlige assistenten väljer att sova i samma rum som Sten.

Larmmatta

Skapar trygghet

De personliga assistenterna tycker larmmattan är bra eftersom det tidigare var svårt att höra om Sten klev ur sängen eftersom de sov på annat våningsplan. En av assistenterna uttrycker, *"Kanonbra, känner mig lugnare med larmmattan"*. Hon säger att det tidigare har känts oroligt och otryggt att inte säkert vakna när Sten gick upp eftersom han behöver ledsagning och hjälp vid toalettbesök vilket de nu gör när han har larmmattan. Hustrun instämmer att larmmattan skapat trygghet för de personliga assistenterna och inneburit att också hon känner sig tryggare.

Kan fortsätta sova hemma

Larmmattan har inneburit att Sten kan bo kvar hemma även de perioder hustrun är bortrest i arbetet, berättar hustrun. Idag går inte Sten upp lika mycket som tidigare som då larmmattan provades ut.

Negativt att behöva kliva upp på samma ställe

Det som upplevs mindre bra med larmmattan är att Sten måste kliva ur sängen på samma ställe för att han ska trampa på den och den ska larma, menar en av de personliga assistenterna. Det har hänt att den inte utlöst larmet.

Spisvakt

För sen installation för att fylla funktion

Spisvakten används mycket lite eftersom Sten aldrig lagar mat utan tillsyn och har därför i mycket liten utsträckning underlättat för de svårigheter som fanns vid bedömningstillfället. All matlagning sköts av de personliga assistenterna och hustrun. De menar båda att spisvakten installerades för sent för att underlätta för Sten själv.

Störande vid matlagningen

Hustrun anser att spisvakten stör den vanliga matlagningen eftersom den är känslig och inte klarar av full matlagning på flera plattor samtidigt utan spisen stängs då av. De personliga assistenterna anser att spisvakten är besvärlig eftersom den piper och stänger av plattor och ugn om flera plattor används samtidigt. Den försvårar matlagningen.

Sammanfattningsvis har larmmattan underlättat för de svårigheter som fanns för de personliga assistenterna att inte höra när Sten lämnade sängen på natten. Larmmattan har medfört en trygghet för de personliga assistenterna som nu vaknar och kan ledsaga Sten till toaletten. Likaså kan också hustrun känna sig tryggare när hon är bortrest. Sten kan också känna frihet att promenera ut fritt med altandörren öppen eftersom det indikerar att han går ut. På så sätt slipper de personliga assistenterna "vakta" hela tiden.

Spisvakten installerades för sent för att vara Sten behjälplig vid aktivitetsutförande och skapar irritation hos de personliga assistenterna och hustrun då den larmar och stänger av vid fel tidpunkt.

8 - Maken Lennart och hustrun Gunilla

Gunilla har Alzheimers sjukdom. Hon är 60 år och bor tillsammans med sin make Lennart. Gunilla behöver mycket hjälp i sitt dagliga liv vilket Lennart hjälper henne med. Fyra dagar i veckan är hon också på dagverksamhet vilket gör att Lennart får avlastning. De bor i en villa med altan och trädgård som vetter mot en gångväg. På sommaren sitter de ofta på altanen. Lennart åker också ibland utomlands med Gunilla.

Problemställning och hjälpmedel

Lennart sitter ofta tillsammans med Gunilla i vardagsrummet eller på altanen men behöver ibland lämna henne för att gå till köket. Gunilla har ett stort behov av att röra sig, blir ofta orolig mitt på dagen och har vid några tillfällen gått iväg utan att Lennart märkt det. Detta oroar honom och han har svårt att lämna henne ensam. Lennart vill inte begränsa Gunilla utan önskar att hon sommartid kan röra sig fritt på altanen och att han kan ha altandörren öppen. Han försöker lämna Gunilla så lite som möjligt, vilket ibland gör det svårt för honom att utföra dagliga sysslor. Han går heller aldrig upp på övervåningen när Gunilla är hemma eftersom han då inte hör om Gunilla lämnar bostaden.

För att underlätta för Lennart och Gunilla monteras en linjedetektor (Clas Ohlsson) i altanräckets grindhål som leder till trädgården. Den signalerar när Gunilla passerar grindhålet. Ett flyttbart dörrlarm som signalerar om dörren rör sig sätts sommartid på altandörren och vintertid på entrédörren. Maken bär också en mottagare och får en signal när Gunilla rör altan- eller entrédörren. När uppföljningen görs har Lennart använt linjedetektorn under sommaren. Dörrlarmet har använts under ca tre månader och används fortfarande på altandörren.

Erfarenheter av att använda hjälpmedel

Linjedetektor

Trygghetsskapande

I början undrade Gunilla vad det var som lät när signalen ljöd när hon gick genom grindöppningen från altanen till trädgården men oroade sig inte över detta. Lennart var mycket nöjd med linjedetektorn eftersom han lättare kunde lämna Gunilla kortare stunder på altanen för att gå ut i köket eftersom han visste att han fick en signal om hon lämnade altanen. Han hann då gå tillbaka till henne innan hon hann gå iväg och lämna trädgården. Det innebar att han kände sig tryggare.

Dörrlarm

Litet ingrepp och stor trygghet

Lennart har dörrlarmet påslaget när han är i köket. Han litar på det eftersom han med säkerhet vet att han direkt får en signal när altandörren rör sig. Lennart kan lättare lämna Gunilla för att utföra dagliga aktiviteter, t.ex. i köket och han säger nöjt, *"Larmet är en gudagåva ... jag kan nu lugnt vara i köket och det är mysigt"*. Han kan också gå upp på övervåningen när han önskar, vilket han helt undvek innan han fick larmet. Maken är nöjd med dörrlarmet, då det ger honom en ökad frihet och samtidigt är ett *"så litet ingrepp"*.

Linjedetektor

Skapar lugnare miljö

Gunilla blir lätt orolig när Lennart går mycket fram och tillbaka i bostaden eftersom hon ibland tror att det är flera personer där, berättar maken. Larmet har inneburit att Lennart nu inte behöver hålla kontroll över Gunilla på samma sätt som tidigare genom att gå fram och tillbaka och titta efter henne eller ropa på henne när han själv är i köket. Det har också blivit en lugnare miljö för Gunilla som inte är lika orolig som tidigare, säger maken nöjt.

Sammanfattningsvis: Linjedetektorn gav maken en trygghet och ökad frihet då han fick en signal om Gunilla lämnade altanen och Gunilla kunde också röra sig fritt på altanen.

Likaså har dörrlarmet inneburit en möjlighet för maken att lugnt och tryggt kunna uträtta aktiviteter i ett annat rum eller på ett annat våningsplan. Han behöver inte konstant kontrollera Gunilla och det har också inneburit en lugnare miljö för henne.

Reflektioner

Syftet med arbetet var att beskriva brukarnas erfarenheter av att få möjlighet att använda teknikstöd i form av hjälpmedel som stöd för kognitiva nedsättningar. Det framkom i resultatet att tidpunkten för utprovningen av teknikstödet var viktig för att vara personen och närstående behjälpligt. I flera av fallen hade hjälpmedlen möjligen varit till större nytta för brukaren om de provats ut tidigare och kanske kunnat användas under en längre tid. Om teknikstödet provas ut för sent som för Sonja i Fall 4 kan det innebära att personen inte har möjlighet att ta till sig teknikstödet och använda det. I några av fallen hade hjälpmedlen endast kunnat användas under en begränsad tid, då personen försämrades i sin demenssjukdom och det då blev svårare att använda hjälpmedlet, t.ex. på grund av att det glömdes bort. Utifrån dessa erfarenheter är det viktigt att det tidigt görs en bedömning av personens behov och att information ges om teknikstöd, förslagsvis i anslutning till minnesutredningen eller vid uppföljning. Det förutsätter också att personen utreds i ett tidigt skede av sjukdomen för att få ett så optimalt stöd som möjligt. Behov och åtgärder behöver också följas över tid, vilket kräver kontinuerlig uppföljning och att det vid behov görs nya bedömningar så att hjälpmedlen kan anpassas och/eller nya lösningar tas fram. För att lättare kunna göra det behövs en utarbetad och strukturerad metod att utgå utifrån, vilket är ett av syftena med Teknik och demensprojektet.

Efter att teknikstödet hade förskrivits använde brukarna olika sätt att lära sig hjälpmedlet och skapa en förståelse för det, t.ex. genom att själv prova sig fram hur spisvakten fungerade, kontinuerligt kontrollera att tidskalendern ändrade sig rätt för att vara säker på att den fungerade eller ringa närstående för stöd och hjälp. I ett par av beskrivningarna hade personen med demens haft svårt att förstå hur hjälpmedlet skulle användas eller förstå signalers betydelse och behövde tid och stöd i början för att inkorporera hjälpmedlet i sitt eget sammanhang. Närståendes medverkan och hjälp behövdes för att ge information så att hjälpmedlet kom till användning.

Teknikstödet hade olika betydelse för olika brukare men övervägande hade det på olika sätt skapat trygghet för brukarna. Det medförde att olika händelser i vardagen resulterade i att brukaren var mer lugn och inte behövde ringa anhöriga lika ofta. De olika larm som hade använts (larmmatta, dörrlarm och linjedetektor) hade givit närstående och personliga assistenter en lugnare och tryggare miljö samt givit möjlighet att lättare stödja den demenssjuka personen vid de tillfällen denne hade behov av stöd och hjälp. I beskrivning 8 hade också maken fått en ökad frihet att kunna utföra aktiviteter utan att behöva övervaka sin demenssjuka hustru. Detta medförde också att det blev en lugnare miljö, vilket minskade makens oro.

I resultatet framkom att det var viktigt att teknikstödet var tillförlitligt och enkelt att använda. Exempelvis upplevdes Förgätmigej-kalendern övervägande positiv eftersom den just ansågs tillförlitlig och brukarna litade på att den alltid visade rätt dag, datum och månad men också för att den var enkel och fungerade automatiskt. Designen på kalendern lyftes också fram av flera brukare som vacker, stimulerande, tilldragande och glädjeskapande vilket hade betydelse för att man skulle titta på kalendern. För flera brukare drog bilden till sig blicken och man kom då ihåg att använda kalendern. Detta pekar på att utformningen och designen av teknikstödet är av stor betydelse för att personer med kognitiv svikt och demens ska använda hjälpmedlet. Vidare framkom också att placeringen var viktig för att teknikstödet skulle användas. Brukarna hade ofta valt att placera kalendern i blickfånget, t.ex. på ett bord så att den var väl synlig på morgonen när man kliver ur sängen eller på en central plats i bostaden så att den var väl synlig under hela dagen. Kalendern används ofta automatiskt genom att brukaren *"kastade ett öga"* på den i vardagen.

Behovsbedömningen och utprovningen av hjälpmedel bör ske av en arbetsterapeut vid ett hembesök för att kunna bedöma behovet i dess rätta sammanhang där brukaren bor och utför sina dagliga aktiviteter. Bedömningen i hemmet medför att lättare kunna utnyttja personens egna strategier i förhållande till hjälpmedlet.

Det framkom ytterst få negativa erfarenheter kring hjälpmedlen, vilket skulle kunna förklaras med att en stor vikt lagts på att matcha teknikstödet till personernas svårigheter, förutsättningar och sammanhang. De negativa erfarenheterna och upplevelsen som framkom var omkring spisvakten som teknikstöd även om erfarenheterna varierade mellan brukarna. Det framkom att spisvakten givit trygghet men också varit oroande som för mannen i beskrivning 1 liksom irriterande för paret i beskrivning 5 som själva valt att plocka bort spisvakten, eftersom de båda upplevde att den skapade stor irritation när spisen ofta slogs av och de inte såg behovet av den. För att undvika ovanstående och avhjälpa dessa problem för att få ett optimalt individanpassat teknikstöd är det av stor vikt att en matchning görs mellan teknikstödet och brukaren. Det är också viktigt att kontinuerlig uppföljning görs och vid behov anpassningar.

Referenser

Bogdan, R. & Biklen, S. (1998). *Qualitative Research for Education – an Introduction to Theory and Methods*. Boston: Allyn & Bacon.

Josephsson, S., Bäckman, L., Nygård, L., & Borell, L. (2000). Non-professional Caregivers' Experience of Occupational performance on the part of relatives with dementia: Implications for Caregiver program in occupational therapy. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*; 7:61-66.

Miskelly, F.G. (2001). Assistive technology in elderly care. *Age and Ageing*, 30, 455-458.

Mäki, O., Topo, P., Rauhala, M., & Jylhä, M. (2001). *Teknik för människor med demens – etiskt perspektiv på beslutsfattandet*. Helsingfors: Stakes.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation methods*. 3.ed. London: Sage Publications.

Teknikstöd som åtgärd

– uppföljning av teknikstöd för personer med demens

Denna rapport redovisar erfarenheter och betydelsen av att använda teknikstöd/hjälpmedel som stöd för kognitiva funktionsnedsättningar. I rapporten beskrivs åtta personer och närståendes erfarenheter av teknikstöd/hjälpmedel.

Projektet Teknik och demens drivs i samarbete mellan Hjälpmedelsinstitutet, Demensförbundet och Alzheimerföreningen i Sverige och stöds med medel ur Allmänna arvsfonden. En del i projektet är att testa och pröva olika former av ny teknik som kan vara till nytta för personer med demens.

Projektet genomförs
med stöd ur

Hjälpmedelsinstitutet är ett nationellt kunskapscentrum inom området hjälpmedel och tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning.

Hjälpmedelsinstitutet arbetar för full delaktighet och jämlikhet genom att medverka till bra hjälpmedel, en effektiv hjälpmedelsverksamhet och ett tillgängligt samhälle.

Hjälpmedelsinstitutets verksamhet omfattar:

- provning och upphandling av hjälpmedel
- forskning och utveckling
- utredningsverksamhet
- utbildning och kompetensutveckling
- internationell verksamhet
- information

Hjälpmedelsinstitutets huvudmän är staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Hjälpmedelsinstitutet

Box 510, 162 15 Vällingby

Tfn 08-620 17 00

Fax 08-739 21 52

Texttfn 08-759 66 30

E-post registrator@hi.se

Webbplats www.hi.se

Best nr 06356-pdf